

derför och för den framtid ett sådant antagande kan bereda vårt land. Det gäller icke blott pressens angelägenheter, det gäller hela vår politiska ställning. Det är ur denna synpunkt jag tagit mig friheten uppträda, och det är på dessa skäl jag ödmjukt anhåller att hos ridderskapet och adeln finna en ursäkt för detta mitt så tidiga uppträdande. Det är på sådana skäl jag vågar vördsamt föreslå, att höglöfliga ridderskapet och adeln måtte besluta: för det första att, emedan H. K. Majestäts nådiga vilja i detta afseende föreligger, och ingen annan säkerhet bjudes, intet val förefinnes, antaga lagen sådan den i den nådiga propositionen föreslås, men i det hopp att H. K. Majestät nådigst skall godkänna de skäl utskottet i sådant afseende framställt, antaga denna lag att med samma kraft som nuvarande lag gälla till slutet af nästa landtdag; och för det andra hos H. K. Majestät i underdånighet petitionera, att H. K. Majestät måtte förr eller senare under sagda tid, när H. K. Majestät finner de nu införda restriktionerna obehöfliga, borttaga dem; med ett ord: petitionerna om hvad utskottets betänkande i detta afseende innehåller.

Det är en annan sak att inför Hans Majestät framträda och säga: »antingen en lag sådan vi önska den, eller ingen lag», eller att säga: vi resignera, det är Eders Majestäts nådiga vilja, men vi hysa den förtröstan till Eders Majestät, att Eders Majestät skall nu såsom förut nådigt betänka landets väl». Denna förtröstan har ännu aldrig svikit.

Jag får slutligen ödmjukt anhålla, att min vördsamma framställning måtte hos de medlemmar af ridderskapet och adeln, som dela mina tänkesätt, finna ett understöd, ett allmänt understöd, ty med ett ringa understöd kan jag icke vara tillfredsställd.

Herr Snellman: Det är icke lämpligt att i en sådan fråga som denna, reservera sig för att två sina händer, men jag kan dock icke underlåta att göra det och reserverar mig mot ridderskapets och adelns nu fattade beslut, beklagande dess frukter.

76 YTTRANDEN VID LANTDAGEN 14.V 1867

Protokoll hos högl. ridderskapet och adeln

Herr Snellman: Det har vid diskussionen öfver utskottets föreliggande betänkande talats om huru mycket eller huru litet, såsom några talare tyckas anse det, i Finland på elementarundervisningsverket blifvit påkostadt och om denna påkostnad utgör en tillbörlig andel af statsverkets utgifter. Jag ber för de herrar, som tyckas anse anslaget vara för ringa, få påminna om, att statsverket har haft att betala en löneförhöjning åt presterskapet, jemte stegrade utgifter för elementarläroverken. Så länge skollärarene åtnjöto förmonen att räkna dubbla ecklesiastika år, var det möjligt att åtnöja sig med ringare löner. Denna rättighet togs ifrån dem, naturligtvis till förmon för presterskapet, som derigenom hade lättare att vinna befordran. Det var denna aflöning statsverket hade att ersätta. Dessutom hade statsverket att höja på aflöningen i förhållande till penningvärdets fallande och tidens stegrade behof öfverhufvud. Ser man derpå, att statsverket förmått under loppet af 25 år höja utgifterna för undervisningsverken med 300 % d. v. s. fyrdubbla dem, under samma tid inrätta realskolor, jordbrukskolor och nya navigationsskolor, så synes det, som om någon omvårdnad dock funnits om bildningen i landet. Under denna tid hafva äfven utgifterna för universitetet betydligt förhöjts, mera än

fördubblats. Räknar man till denna utgift af 450 000 mark utgifterna för elementarläroverken 800 000, utgifterna för kadettskolan, som förunderligt nog utgå ur allmänna statsfonden, icke anses som en utgift för militära behof, 200 000 mark, samt utgifterna för jordbruks-, real- och navigationsskolorna, kommer man till en ganska betydlig procent-sats af statsutgifterna, man kommer upp till summa af 1 800 000 till 1 900 000 mark, medan allmänna statsfonden totalutgift utgör 13 millioner. Man har väl anfört exempel från andra länder. Jag har icke noggrant i minnet förhållandet i Preussen. Men jag skulle nästan tro att, när man räknar 7% för den lärda undervisningen i Preussen, utgiften för universiteterna också är inberäknad. Likväl vågar jag icke påstå det. Förhållandet i Sverige är, att skollärarnes löner blifvit förhöjda under senaste tiotal år förnämligast; de hafva blifvit förhöjda under den tid, då man i Sverige hade stor rikedom på penningar, emedan man då hade lånat mycket, och då penningen till följd deraf hade ett ringa värde, det vill säga: dyrheten var stor. Det är med afseende å dessa omständigheter, som förhöjningen var nödvändig. Jag tror att i det afseendet man der ännu icke kommit till alla tiders ända, ty det synes som om, sedan låntagandet nödtvunget upphört, omsorgen för statsinkomsterna är tryckande, svårigheterna att betäcka statens utgifter stora. Att vi i vårt land skulle låta föra oss till sådana svårigheter, som nu der ega rum, vore ganska betänkligt.

Jag bedjer vidare att få yttra några ord om den föreslagna skolreformen, i afseende å hvilken jag skulle tro att Hans Majestät aflåtit proposition till ständerna icke i afsigt att få densamma genomförd i dess principer, än mindre i dess detaljer, utan hufvudsakligen med hänsyn dertill, att förhöjda anslag för läroverken så allmänt ansetts erforderliga, och att äfven från landets ständer petitioner ingått om förhöjning af dessa anslag och om inrättandet af nya skolor. I afseende å detta reformförslag ber jag få nämna några ord. Genom de föregående reformerna och deras inflytande hafva inom ganska kort tid elementarläroverken blifvit omstöpta, som man säger. Nya skolor hafva blifvit inrättade; skollärarnes antal ökad, deras löner förhöjda, och verkan deraf har varit, att på fyratio år antalet af elever, som utgått från skolorna, icke tilltagit. År 1828 var antalet af studerande vid universitetet ungefär lika så stort som nu, först på de sista åren har det något stigit. Man klagar öfver prestbrist, öfver brist på skollärare. Det är naturligt att den bristen skall finnas. Läroverken äro icke i stånd att gifva lärjungar. Det är resultatet af reformerna. Vi hafva skolor, som hafva ett ganska obetydligt antal elever, man har i Heinola ett elementarläroverk med 40 elever, i Nyslott med 50, i Gamla-Carleby en nyinrättad lägre elementarskola, i Tammerfors en annan, båda med ringa antal lärjungar; ett gymnasium i Tavastehus med 30 elever. På ständernas enträgna begäran inrättades en högre elementarskola i Joensuu; äfven den saknar elever. På detta sättet har man ständigt ropat på nya skolor och delvis hafva redan de gamla saknat elever. Å andra sidan: man har vändt reorganisationslusten till de högre elementarskolorna och gymnasierna, men jemförelsevis lemnat de lägre elementarskolorna å sido. Följden har varit, att befolkningen i städer, der båda slagen elementarskolor finnas, måste tränga sina barn in på högre elementarläroverken, på den kurs, som kallas den lärda, den latinska skolans. Det är vanligt, att i högre elementarskolorna intagas årligen 20 å 30 elever; men årligen utgå 6 å 7, lyckligt om ända till 10 elever från dessa läroverk. Sedan smulas de ytterligare bort på gymnasierna, så att gymnasierna, som rekrytera sig från flera skolor,

dimittera för sin del 10 elever årligen. Detta kommer sig enligt min tanke deraf, att de lägre elementarläroverken blifvit försummade. Det är den mindre bildade befolkningen i städerna, som, sedan dess barn fulländat kursen i lägre elementarskolan, ofta icke ens fulländat den, men likväl kommit så långt, att de kunna komma i högre elementarskolan, låter inskrifva dem der, på det de icke må gå lediga, utan få lära sig något. Föräldrarna hafva ice något begrepp hvad barnen lära, under det de hänga der. Derföre äro de lägre klasserna starkt besökta, de högre jemförelsevis mycket mindre. Lärjungarne dröja ett par tre år på dessa klasser, de få lära sig latinsk grammatik, litet historie, litet geografi och litet räkna, emedan räkningen är beräknad för en längre kurs i skolan. Sedan de legat der en tid, lemna de skolan för att gå in på de borgerliga näringsbanorna. Vore förhållandet annat, skulle de lägre elementarskolorna vara så inrättade, att eleverne vid dem skulle kunna bibehållas till en längre framskriden ålder och erhålla större kunskaper i de ämnen, som de mest behöfva; med ett ord skulle man inrätta lägre elementarskolan så, att den skulle utgöra en borgarskola med fulländad kurs, såsom kursen i en sådan skola bör beräknas, der man icke har behof af ett så stort antal läroämnen, icke har gymnasier- och universitetet i perspektiv, så skulle icke den mängd elever finnas på högre elementarskolan, icke behöfvas ett så stort antal lärare som nu. Hårtill kommer att man från äldre tider, då gymnasier funnos endast i stiftstäderna, ålade gymnasiilärarne ett ganska lätt undervisningsbesvär med afseende derpå att de voro ledamöter i de eklesiasiska konsistorierna. Man har nu inrättat nya gymnasier, hvilkas lärare icke haft detta åliggande; man har inrättat sammansatta läroverk med högre elementarskole- och gymnasialklasser, man har fortfarit dermed att på dessa gymnasialklasser tillsätta lärare, hvilka hafva fjorton undervisningstimmar i veckan. Fortfar man dermed och sålunda aflönar högt lärare, som hafva fjorton timmars tjenstgöring i veckan d. v. s. två å tre timmar om dagen, kommer skolverket att kosta mycket.

Jag tror således, att om en reform vore nödvändig, vore det en reform i det syfte jag haft äran påpeka, hvarigenom enligt min öfvertygelse icke allenast undervisningen i landet vore betydligt hulpen, utan äfven tillgång skulle beredas till reformen genom mer sparsamhet i de anslag, som nu förefinnas. Jag ber att få tillägga, att det är utom allt tvifvel, att lärarne, jag vill medgifva skollärarne öfverhufvud, äro i behof af löneförhöjning, isynnerhet de lägre stälde lärarne. Man har bjudit till att så mycket som möjligt afse detta behof. Äfven under dessa svåra år, då statsverkets utgifter varit så stora för utomordentliga behof, medan inkomsterna sjunkit, hafva nya anslag blifvit beviljade för att hjälpa sagde skollärare. Det var 1864 som anslag beviljades för att höja åtminstone alla ordinarie lärares löner vid elementarskolorna, äfvensom alla biträdande lärares löner till 1 000 mark. Man har också ökat antalet af löneförhöjningarne. God vilja har i detta afseende icke saknats. Jag tror och hoppas att, om Gud gifver oss bättre skördar och lyckligare tider för landet, det icke skall blifva omöjligt att fortgå, endast man icke fordrar för mycket. Man bör ej fordra för mycket på en gång, utan må försigtigt framskrida med statsverkets utgifter; ty eljest måste man bereda sig på de nödvändiga följderna att betala större utskylder, att se pålagorna på landets innevånare förökade. Det är ett mycket lämpligt sätt att höja lönerna att småningom öka antalet af löneförhöjningarne, så att efterhand alla lärare skulle komma i åtnjutande af dylika. Utskottet synes delvis varit styrdt af samma välvilliga

omsorg för skollärarne och för de lägre aflönade lärarne isynnerhet, då det föreslagit att af de för folkskolorna bestämda medel åt styrelsen skulle öfverlemnas 100 000 mark, för att användas till höjande af skollärarynernas löner. Med högsta erkännande får jag tala derom. Man har tadlat att utskottet icke framlagt bevis för besparingarnes å folkskolemedlen tillräcklighet. Jag vet icke, huru det varit möjligt att framlägga klarare bevis, än de som finnas i den redogörelse angående beviljningsmedlen, som till ständerna blifvit afgifven. Deraf framgår, att de för folkskolan anslagna medel årligen besparas ungefär 200 000 mark. Det är visserligen sant, att en icke så ringa del af dessa besparingar snart kommer att användas för uppförande af folkskollärareseminariets bygnader. Men under årens lopp kommer samma besparing att fortgå, om ständerna fortfarande bevilja ett lika högt anslag. Enligt nu gällande författningar i ämnet tilldelas åt folkskolorna såsom bidrag till skollärares aflönande för hvarje skola endast 600 mark; och med en behållen summa af 200 000 mark att årligen användas har man alltså utrymme att bevilja detta anslag för mera än 300 skolor. Att dessa 300 skolor snart skola uppstå, tror jag ej. Om också landets ständer skulle hysa den öfvertygelse, att statsverkets medel blifvit användbara, såvidt möjligt varit, för sådana ändamål, som för landet äro gagneliga, men finna det, såsom det verkligen är, vara för statsverket omöjligt att i närvarande stund göra något, åtminstone att göra mycket, och ville godhetsfullt öfverlemna sagda summa för det i utskottets betänkande föreslagna behof, är det likväl nödigt, att anslagen lemnas åt styrelsen åtminstone för någon längre tid. Ty om man använder detsamma till löneförhöjningar, kan man icke taga dem tillbaka, utan styrelsen måste vara betänkt på att, när anslaget upphör, ersätta det med statsmedel. Att i det afseendet gifva några löften anstår mig icke, och det vore i närvarande stund obetänkt att ens yttra någon förhoppning, att ett så betydligt anslag skulle kunna af statens medel beviljas.

Utskottets betänkande innehåller också förslag till en förändring i de afgifter, som af eleverne till skolorna erläggas. Jag får för min ödmjuka del förena mig deri, emedan detta förslag, att afseende skulle fästas vid olika förmögenhetsvilkor, är ganska billigt. Sjelfva detta bidrag, som eleverna betala, är väl i sig sjelf en obetydlighet. Man har icke använt dessa medel, utan besparat dem i en särskild skolfond. Under de flere år, ett högre bidrag af skoleleverne blifvit erlagdt, har en summa af nära 200 000 mark blifvit inbesparad. Det är alltsammans. Besparingen har skett derföre, att dessa medel blifvit anslagna företrädesvis för vidmakthållandet af skollokaler och dessas inredning. Emellertid betalas årligen högst betydliga extra anslag för byggandet och ombyggnandet af skolor, ny möblering o. s. v. och man har icke vidrört de ifrågavarande skolmedlen. Man har velat bespara dem också såsom bidrag för uppförandet af normalskolehuset, ehuru detta bidrag endast kommer att utgöra hälften af kostnaderna för detta hus. Det är härtill dessa medel nu komma att användas, emedan statsverket de föregående åren icke använt en enda penni af dem för att bekosta utgifterna för skolverket.

Slutligen, ehuru jag icke förmodar att ridderskapet och adeln nu skulle afgifva något omdöme öfver det framlagda reformförslaget, ber jag dock för min del att få inlägga en reservation mot hvarje gillande af detsamma. Det är såväl i pedagogiskt som ekonomiskt afseende bygd på grunder, som jag för min del icke kan godkänna. Man syftar endast derhän att öka mängden af läroämnen och utvidga kurserna; till hvilken nytta

förmår icke jag inse. Jag skulle tro, att man hellre borde minska antalet af läroämnen, åtminstone icke utvidga kurserna, utan läsa mindre och läsa väl (bra!). Det är visserligen så: jag tillhör en skolpojksgeneration, då det icke lästes mycket, då läroämnena icke heller voro många. Jag vill icke bestrida, att icke undervisningen nu är mycket bättre, isynnerhet är det utomordentligt glädjande, att de elever, som utgå från elementarläroverken, hafva större vana att behandla modersmålet, skriftligt isynnerhet, emedan man använt någon möda derpå i skolan; det är också glädjande, att de utgå sedliga öfverhufvud, och en vård i detta hänseende har dem vederfarits, som icke kan annat än högt prisas. 10

Men huruvida verkligen de generationer, som åtnjutit undervisningen i läroverken efter de skedda reformerna, huruvida denna generation vunnit något i intellektuel förmåga, vill jag hvarken förneka eller bejaka. Jag har sett omkring mig. Jag tror dock, att de gamla läroverken, sådana de voro, förmådde lemna fäderneslandet män, som voro duglige att tjena detsamma. Man vill nu sköta undervisningen sålunda, att man säger att menniskoanden är ett skåp med mångahanda förmågor eller förmögenheter, dem man kan draga fram såsom den ena lådan eller den andra; man bör sörja för att hvad, som der är förvaradt, odlas upp. Det är riktigt. Man skall ej behandla människan, såsom man behandlar hästar och boskap; man skall icke göra några till lastdragare, andra till trafvare, några till mjölkkor, andra till slagtboskap; man skall bjuda till att allsidigt utbilda hela människan. Men vill man göra det, får man ej betrakta människan, såsom om man hade en maskin för sig. De gamle ansågo att skolan, att undervisningen var till, för att utbilda goda medborgare. Derom talar man nu icke, så att man skulle uppställa det såsom ändamål och fråga sig, hvad skall göras, för att bilda dugliga medborgare. Sedan man svarat härpå och det blir fråga om undervisningen i hvarje undervisningsämne, må man meddela den på ett sätt, som underlättar lärjungarnes arbete och gör det möjligt för dem att vinna en klar uppfattning i ämnet. Då må man icke anlita ensidigt minnet, utan taga inbillningskraften till hjälp; man skall göra ämnet åskådligt, så att eleverna må klarare förstå det o. s. v. Då må det blifva fråga om denna psykologiska läromethod. Men så länge man utgår från synpunkten, att man har människan för sig med olika psykologiska förmågor, hvilka man skall odla upp, utan att föresätta sig något bestämdt mål, till hvilket man skall föra henne, såsom det att blifva en duglig medborgare (bra!), tror jag principen är falsk. – I ekonomiskt afseende ber jag få fästa höglöfliga ridderskapet och adelns uppmärksamhet på en reservation i komiténs förslag af lektor Kalm. 40

Man föreslår att i den ena staden inrätta ett lyceum, i den andra en realskola. Barnen i den ena staden skola nödvändigt blifva latinare, och i den andra endast borgare. Ett sådant ordnande af skolorna måste väl anses vara falskt. Skulle man sörja för, att i hvarje stad skulle inrättas hvad förslaget kallar en borgarskola med sådana kurser på de lägre klasserna, att det blefve möjligt att från dem fortsätta kursen i högre elementarskolan, att öfvergå till lärdomsskolan; skulle man handla icke blott ekonomiskt utan i öfverensstämmelse med det verkliga behovet. Då skulle föräldrarna icke i hvarje stad, utan äfven i närmaste landsorterna omkring dem, kunna hålla barnen hos sig och få se till dem, då de äro mindre och bäst behöfva föräldravården, och först sedan de blifvit äldre och kommit längre fram, skicka dem till en lärdomsskola. Man skulle icke behöfva skicka dem långt från hemmet, för att förskaffa de kunskaper, som äro nödvändiga för hvar och en, som vill ega någon bildning utöfver folkskolans måttstock. Vidare har komitén föreslagit, 50

att vid lärdomsskolorna skulle inrättas såkallade förberedande klasser, d. v. s. folkskoleklasser, det är något helt och hållet absurdt. Skola sådana klasser finnas, borde de väl inrättas vid skolor, som kunna inrättas i hvarje stad, vid borgarskolorna. Men äfven vid dem äro dessa klasser obehöfliga.

Det är att taga undervisningen från fruarna och mamsellerna och öfverlemna den till magistrarne. Kanske förstå magistrarne saken bättre. Men enligt min tanke har det icke någon svårighet med sig att lära qvinnor, som äro hugade och lämpliga dertill, de methoder, som för undervisningen i de första barnaåren må anses lämpligast; hvar-
10 emot i afseende å barnavården i denna ålder man väl borde anse en qvinna vara lämpligare, än en manlig lärare. – Det är också skäligt att en yngling kommer till en skola, der sträng ordning råder, der han skall lära sig att fullgöra sin pligt, emedan det utgör hans medborgerliga pligt, det är väl att han kommer dit vid en något mognare ålder, och icke alltför hastigt ryckes från den qvinliga vården. Den kostnad, som för dessa förberedande skolor begäres, är enligt min tanke obehöflig, och man skulle, om den icke komme att utgå, vinna en besparing för
elementarläroverken.

Herr Snellman: Jag har besvärat ridderskapet och adeln med att ännu engång begära ordet rörande hvad som blifvit anfördt om styrelsens befogenhet att använda de besparade bevillningsmedlen för folkskolelärareseminariet i Jväsckylä. När man gifver en skola ett årligt anslag, så har man hittills icke förstätt det annorlunda, än att anslaget är bestämdt för skolans årliga behof. Det årliga anslaget för seminariet utgör 150 000 mark, men läroverket har ej behöft mer än ungefär 120 000; det är derföre lyckligt att besparingar kunnat göras. Men det har aldrig kommit i fråga att beräknas att hvad som är föreslaget för det ena eller andra skulle räcka till att uppföra bygnader
30 för skolorna, hvaremot det icke torde vara annat än sjelffallet, att, om anslag för skolors byggande blifva nödiga, sådana kunna utordnas af de medel, som öfverhufvud äro för folkskoleväsendet bestämda. Då jag engång ytterligare uppträdt, ber jag jemväl få nämna, att, då det visat sig att uppgiften 7% för Preussen också omfattar utgifterna för universiteterna, till vårt universitet utgår en summa af 1 200 000 mark, d. v. s. 10% af allmänna stadsfondens utgifter och ungefär 7 1/2% af samtliga statens utgifter; slutligen ber jag att till hvad jag redan haft äran anförä få tillägga att, då det så mycket varit fråga om otillräckligheten af skollokalerna, trängsel i rummen och brist på väder-
40 vexling, äfvensom om anställande af lärare, hvilka skulle draga försorg om elevernas helsovård, jag visst skulle önska att eleverna måtte bestå så mycken fri luft som möjligt, men jag tror att de lida mindre af brist på fri luft i skolorna än af saknaden af fri luft utom skolorna. Jag anser derföre att, om man åter skulle komma till den gamla regeln: läsa mindre, men läsa väl», så kunde mycken omsorg i detta afseende besparas och säkerligen många anslag för skollokalerna helt och hållet kunna indragas.

Herr Snellman: Jag ber äfven att få förena mig i berörda förslag, emedan sålunda den större förmögenheten kommer att lemna ett större
50 bidrag.